

Indsatsen mod sort arbejde i Kroatien og fire EU-kandidatlande

Resumé

Indledning

Sigtet med denne rapport er at give et systematisk overblik over udbredelsen og arten af sort arbejde, og hvordan det takles i Kroatien og i fire EU-kandidatlande: Island, Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien, Montenegro og Tyrkiet. Målet er at analysere udbredelsen og arten af sort arbejde i disse lande, at vise hvordan bekæmpelsen af sort arbejde er organiseret og at gøre rede for de relevante politiske tilgange og foranstaltninger, som disse lande er i færd med at gennemføre. I rapporten sammenlignes de fem lande med de 27 EU-medlemsstater (EU27), hvor det er muligt.

Politisk kontekst

Udbredelse og form for sort arbejde

Uanset hvilken målemetode, der anvendes, er den fælles konklusion, at udbredelsen af sort arbejde i Island ligger under gennemsnittet i EU27, mens Kroatien, Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien, Montenegro og Tyrkiet har større sorte økonomier end gennemsnittet for EU27.

Arten af sort arbejde varierer på tværs af forskellige regioner i EU27. Så vidt det kan konstateres, afspejler disse fem lande generelt de brede regionale variationer inden for sort arbejde, der findes i Europa, med hensyn til de sektorer, hvor dette er koncentreret, de forskellige typer arbejde, der udføres, hvem der udfører sort arbejde og deres motiver for at gøre dette. Situationen i Island afspejler situationen i de nordiske lande, mens situationen i de øvrige fire lande afspejler situationen i de sydøsteuropæiske medlemsstater. Dette kræver imidlertid en yderligere undersøgelse. En fremgangsmåde ville være, at de fem lande gennemfører Eurobarometerundersøgelsen, eller at Europa-Kommissionen medtager dem i en eventuel ny bølge af Eurobarometerundersøgelser.

Hindringer for formalisering

De årlige "Doing Business"-undersøgelser fra Verdensbanken analyserer, hvor let eller svært det er for en lokal erhvervsdrivende at starte og drive en lille til mellemstor virksomhed, når denne skal overholde de relevante forordninger. De samlede resultater for de 27 EU-lande som helhed i 2012 placerede gruppen som nummer 38 ud af 183 undersøgte lande. Dette er både lavere end Island (placeret som nr. 9) og Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien (placeret som nr. 22). I Montenegro (placeret som nr. 56), Tyrkiet (placeret som nr. 71) og Kroatien (placeret som nr. 80), er det at drive virksomhed vanskeligere end i de 27 EU-lande som helhed, hvilket tyder på, at det skal gøres lettere at overholde reglerne i disse lande.

Med hensyn til, hvor let det er at starte en virksomhed op, rangerede EU27-gruppen som helhed som nr. 66 ud af 183 lande. I modsætning hertil var Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien placeret som nr. 6 af de lande, hvor det er lettest at starte en virksomhed op, og var dermed placeret endnu højere end det højest placerede land i EU, nemlig Irland, der rangerede som nr. 13. Island var placeret som nr. 37, mens Montenegro, Tyrkiet og Kroatien rangerede som hhv. nr. 47, 61 og 67. Ingen af de fem lande klarede sig dårligere end det EU27-land, der klarede sig dårligst, nemlig Tjekkiet, som indtog 138. pladsen ud af de 183 deltagende lande.

Med hensyn til, hvor let det er at betale skatter og afgifter, var EU27-gruppen som helhed placeret som nr. 71, sammenlignet med Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien på 6. pladsen, Kroatien som nr. 32 og Island som nr. 35. Ingen af de fem lande klarede sig imidlertid lige så godt som det EU27-land, der klarede sig bedst i denne kategori; Irland var

placeret som nr. 5. Overholdelse af skattereglerne er vanskeligere for små til mellemstore virksomheder i Tyrkiet (placeret som nr. 79) og Montenegro (placeret som nr. 108), selvom ingen af de to lande klarede sig lige så dårligt som det EU27-land, der klarede sig dårligst i undersøgelsen, nemlig Rumænien, der var placeret som nr. 154.

Væsentlige konklusioner

Tilrettelæggelse af bekæmpelsen af sort arbejde

I modsætning til 26 % af landene i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) og Schweiz, er der ingen af de fem lande, der har en særlig kontrolmyndighed eller et centralt koordineringsorgan, der beskæftiger sig med bekæmpelse af sort arbejde. I stedet, og i varierende omfang, har de en mere opdelt strategi. I tre af disse lande er der udpeget en statslig myndighed, der har det overordnede ansvar for koordinering af bekæmpelsen af sort arbejde: Gelirler Genel Müdürlüğü i Tyrkiet, arbejdsinspektoratet i Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien og Ríkisskattstjóri i Island. I Kroatien og Montenegro er ansvarsområderne mere opdelt, og der findes ingen overordnet ansvarlig myndighed, idet hver myndighed forfølger sine egne mål.

På samme måde varierer arbejdsmarkedsparternes deltagelse i bekæmpelsen af sort arbejde, selv om der i alle fem lande finder en trepartsdialog sted på et eller andet niveau. I Kroatien her det økonomiske og sociale råd eksisteret siden 1994, og der blev oprettet en myndighed for socialt partnerskab i 2011. På trods heraf trak fagforeningerne sig i 2010 ud af det økonomiske og sociale råd i seks måneder i protest mod den svage dialog. I Montenegro inddrager det sociale råd arbejdsmarkedets parter. I Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien, Tyrkiet og Island findes der ikke nogen formel myndighed til fremme af en sådan dialog i forhold til sort arbejde, selv om arbejdsmarkedets parter deltager i den politiske beslutningsproces gennem deres involvering i kampagner og initiativer.

Politiske tilgange til sort arbejde

Indsatsen mod sort arbejde har traditionelt været domineret i EU27 af en repressiv strategi, hvor man har forsøgt at udrydde det. Europa-Kommissionen er

imidlertid for kort tid siden kommet med en opfordring til at gennemføre understøttende foranstaltninger, der forhindrer folk i at involvere sig i sort økonomi og hjælpe dem, der allerede arbejder sort med at lovliggøre deres aktiviteter.

Selvom EU27-landene fortsat tillægger repressive foranstaltninger stor betydning i bekæmpelsen af sort arbejde, og understøttende politiske foranstaltninger generelt betragtes som mindre vigtige, eksisterer der regionale forskelle med hensyn til, i hvor stort et omfang understøttende foranstaltninger er ved at blive integreret i paletten af anvendte foranstaltninger. Det gælder også i de lande, der er med i denne undersøgelse. I Island lægges der større vægt på understøttende foranstaltninger end i de fire sydøsteuropæiske lande, og dette afspejler situationen i dets nordiske nabolande. De fire sydøsteuropæiske lande har i lighed med de sydeuropæiske EU27-medlemsstater været langsommere til at erkende betydningen af en mere understøttende tilgang, selv om der eksisterer forskelle mellem Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien, Kroatien, Montenegro og Tyrkiet med hensyn til bredde, dybde og effektivitet af de vedtagne understøttende foranstaltninger. Generelt er afhjælpende foranstaltninger imidlertid mindre udbredte i de fem lande end i EU27, og foranstaltninger, der skal virke som "gulerod", og som skal være med til at tilskynde til en mere skattemoralsk holdning, er relativt nye.

Politiske anbefalinger

Det er for de fem landes vedkommende nødvendigt med større brug af "stokketiltag", der skal forebygge og sætte en effektiv stopper for sort arbejde, samtidig med at der iværksættes foranstaltninger, der skal virke som "gulerod", og som fremmer en bedre skattemoral. Der er identificeret en stærk sammenhæng mellem lande med flere indgreb på arbejdsmarkedet, social beskyttelse, omfordeling og lighed og mindre sorte økonomier. Dette kunne måske forsøgsvist forklare, hvorfor størrelsen af den sorte økonomi i Island ligger under gennemsnittet i EU27, mens Kroatien, Den Tidligere Jugoslaviske Republik Makedonien, Montenegro og Tyrkiet har større sorte økonomier end gennemsnittet for EU27.

Yderligere oplysninger

Rapporten om *Tackling undeclared work in Croatia and four EU candidate countries* (Indsatsen mod sort arbejde i Kroatien og fire EU-kandidatlande) findes på <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2013/242/en/1/EF13242EN.pdf>.

Yderligere oplysninger fås ved henvendelse til Donald Storrie, afdelingsleder, på dst@eurofound.europa.eu